

JONATHAN BROWN O ISLAMU, HADISU I SAVREMENIM IZAZOVIMA

Razgovarao: Harun KARČIĆ
Prijevod: Amra KALJANAC

UDK 28(047.53)

Jonathan Brown je direktor Alwaleed bin Talal centra za muslimansko-kršćansko razumijevanje i profesor islamskih nauka pri Georgetown univerzitetu u Washingtonu. Bavi se izučavanjem hadisa, kanonizacijom zbirki hadisa, islamskim pravom i životopisom poslanika Muhameda a.s. Brown je glavni i odgovorni urednik Oxfordske enciklopedije islama i prava, i autor više knjiga o islamskim naukama.

SAŽETAK: U ovom intervjuu Jonathan Brown, direktor Alwaleed bin Talal centra za muslimansko-kršćansko razumijevanje i profesor islamskih nauka pri Georgetown univerzitetu u Washingtonu, odgovara na pitanja o pojavi mnoštva autoriteta u tumačenju primarnih izvora islamskog prava; o autoritetima u islamu, idžtihadu, hadisu, šerijatu i savremenim izazovima s kojima se susreću muslimani danas.

Ključne riječi: islam, hadis, islamski autoriteti, šerijat, idžtiħad, ljudska prava

NOVI MUALLIM: Professore Brown, kao neko ko se bavi izučavanjem Kur'ana i sunneta duže od deset godina, šta nam možete reći o islamskim vjerskim autoritetima i njihovom tumačenju Poslanikovog s.a.w.s. sunneta? Da li u posljednjih nekoliko godina svjedočimo pojavljivanju mnoštva autoriteta u tumačenju tih primarnih izvora islamskog prava?

BROWN: Sredinom 19. stoljeća u Indiji, Egiptu potom i u Osmanskom carstvu uvode se novi sistemi obrazovanja kao alternativa tradicionalnom sistemu obrazovanja u medresama, što je rezultiralo pojavom novih, možemo reći islamskih intelektualaca, koji nisu obrazovani u medresama ali im je taj sistem obrazovanja, na neki način, poznat. Oni su školovani u skladu sa standardima zapadnih univerziteta i njihovih vrijednosti. Zatim su počeli davati svoja mišljenja o islamskim

pitanjima. Tako se od 19. stoljeća u islamskom svijetu javlja nešto što možemo nazvati drugom školom mišljenja u islamskim naukama, a to je glas islamskih intelektualaca-laika. To ima i svoje pozitivne strane, s obzirom da predstavlja izazov klasičnom islamskom mišljenju, postavljajući novi način mišljenja i donoseći pitanja koja inače ne bi bila povod tradicionalnog intelektualnog diskursa. S druge strane, opasnost je u tome što ti ljudi, koji odgovaraju na pitanja i raspravljaju o islamskim temama, ne poznaju dovoljno tu oblast. Pošto dolaze s modernih zapadnih obrazovnih institucija, oni uživaju veliki ugled ne samo među elitnim stanovništvom muslimanskih zemalja, već i širom svijeta. Naravno, u ranim devedesetim godinama devetnaestog stoljeća, pojavom različitih oblika novih masovnih medija i interneta, sada ti, kako smo

ih nazvali, intelektualci-laici, pored tradicionalnih načina izražavanja – štampane riječi i predavanja – imaju i internet. Tako da, po mom mišljenju, tada dolazi do proliferacije ponuđenih mišljenja, djelomično zbog pojave ranije spomenutih intelektualaca-laika, a dijelom zbog tehnološkog razvoja. Mislim da to ima svoje pozitivne strane, jer na neki način diže kvalitet islamskog diskursa, ali predstavlja i rizik, jer muslimani više ne znaju koje mišljenje je ispravno, koga da slušaju, zbog toga što mišljenja o islamu daje neka osoba ili neki "on-line muftija" koji možda nije uopće kvalifikovan da to radi – ili možda čak osoba koja namjerno želi da obmanjuje muslimane, a oni to jednostavno ne mogu znati.

NOVI MUALLIM: Da li to narušava autoritet tradicionalnih islamskih učenjaka?

BROWN: Ne mislim da tako nešto nužno ugrožava njihov autoritet, već im zapravo predstavlja izazov. Ako ukazuje na propuste u tradicionalnoj islamskoj naučnoj tradiciji ili u pristupu muslimanskih učenjaka danas, onda bi narušavao njihov autoritet, ali ne nužno. Ako bi tradicionalni islamski učenjaci naučili koristiti internet i predstavljati svoje stavove putem interneta, oni bi mogli biti u poziciji da brane svoje stavove i da čak ugroze autoritet tih intelektualaca-laika.

NOVI MUALLIM: Da li je bolje imati jedinstvenu islamsku hijerarhiju i vrhovni autoritet ili više manjih, nezavisnih islamskih autoriteta?

BROWN: Mnogo toga zavisi od same strukture muslimanske zajednice. Kada uzmete primjer Bosne i Hercegovine, gdje su muslimani većinom Bosanci, koliko mi je poznato, svi uglavnom slijede hanefijski mezheb i imaju zajedničku historiju, imaju visok nivo homogenosti – u smislu islamske prakse, prava i

kulture – stoga je u takvoj situaciji puno lakše imati jedan zajednički autoritet pretpostavljajući da postoji manje unutarnjih razlika. Problem u takvom sistemu gdje postoji jedan zajednički autoritet jeste pitanje ko bira taj autoritet. Jer ako ste musliman koji živi na Zapadu, ili recimo Bošnjak koji je živio u okviru Austro-ugarske imperije, a “autoritet” vam postavlja vlada Francuske, Njemačke ili Austro-ugarske, onda se postavlja pitanje u kojoj mjeri taj autoritet može zaista da predstavlja muslimane i da li mu je dobrobit te muslimanske zajednice – zaista cilj. Pored pitanja kako bi se strukturirao sistem autoriteta, postavlja se i pitanje izbora vjerskih lidera. Ono što je bitno za svaku muslimansku zajednicu je da ona ima mogućnost da sama bira svoje predstavnike, a ne da joj ih neko izvana bira. Ako se pitamo koji sistem islamskog autoriteta je najbolji za jednu zajednicu, možemo reći da primjeri Sjedinjenih Država ili, do neke mjere, Njemačke, gdje ima

mnogo različitosti kako etničke, kulturne, ekonomske tako i geografske, u takvim okolnostima je teško imati jedan jedinstven islamski autoritet za sva pitanja. To je u određenom smislu dobro, jer ljudi treba da imaju mogućnost da obavljaju molitvu na različite načine, da obavljaju vjenčanja na različite načine. Međutim, važno je za jednu muslimansku zajednicu koja je jednoobrazna u smislu da predstavljaju jednu naciju u okviru jednonacionalne države, važno je da ima jedno tijelo, odbor ili nešto slično. Bitno je da su njihovi muslimanski predstavnici u mogućnosti da se usaglase o važnim internim i vanjskim pitanjima vezanim za zajednicu. Primjera radi – kada će se obilježavati Bajram, kada počinje ramazan, kako će se uređivati džamije, kako muslimani trebaju odgovoriti na neki teroristički napad ili kako da se nose s nekim odlukama državne vlasti? Mislim da je bolje da se ima, ne nužno jedan jedinstven autoritet, ali barem neko tijelo sastavljeno od

predstavnik koji zajedničkim trudom mogu da usaglasе svoje stavove kako bi mogli artikulirati glas zajednice sa svim svojim unutarnjim razlikama.

mutlaq označava osobu koja može samostalno izvoditi pravo i tumačiti vjeru, ali koja je svjesna činjenice da ona ne donosi nikakva nova

neophodni za to? Neki raniji učenjaci poput Ibn Hanbela postavljali bi jako visoke, skoro nemoguće uvjete za to – kao što je poznavanje napamet nekoliko stotina hiljada hadisa, što je praktično nemoguće, naročito danas. Drugi učenjaci, poput poznatog jemenskog učenjaka Es-San'ani koji je umro 1768. godine, autora knjige *Uputstva za kritičare o lakhoći činjenja idžtihada*, tvrdi da nije nemoguće postati mudžtehidom. Naravno, nije to nešto što svako može postići, ali ako neko dovoljno dobro poznaje Kur'an, ako poznaje sve ajete pravne naravi, ako je dobar poznavalac nauke hadisa, dobar poznavalac glavnih zbirki hadisa, ako zna sve hadise pravne naravi, ako je vrstan poznavalac arapskog jezika i gramatike i islamske pravne teorije – u tom slučaju je moguće da postane mudžtehidom. Dakle, on tvrdi da to i nije toliko teško kao što većina misli.

«*Muslimanski državnici, uvijek u vjeri tražili podršku za svoje političke i vojne ciljeve, naročito nakon Emevijske dinastije. To nisu činili uvijek direktno citirajući hadise ili Kur'an, već preko svojih učenjaka, obično birokratiziranih učenjaka koji su radili za državu. Tako da je direktno citiranje hadisa i Kur'ana kao podrška za političke ciljeve relativno nova pojava iz jednog jednostavnog razloga – ne zato što se ti ljudi vraćaju izvorima vjere – već zato što oni nisu država i nemaju neku instituciju ili vijeće muftija koje bi legitimiziralo njihova mišljenja. Zbog toga oni jedino mogu to činiti direktno citirajući Kur'an i sunnet kao primarne izvore.*»

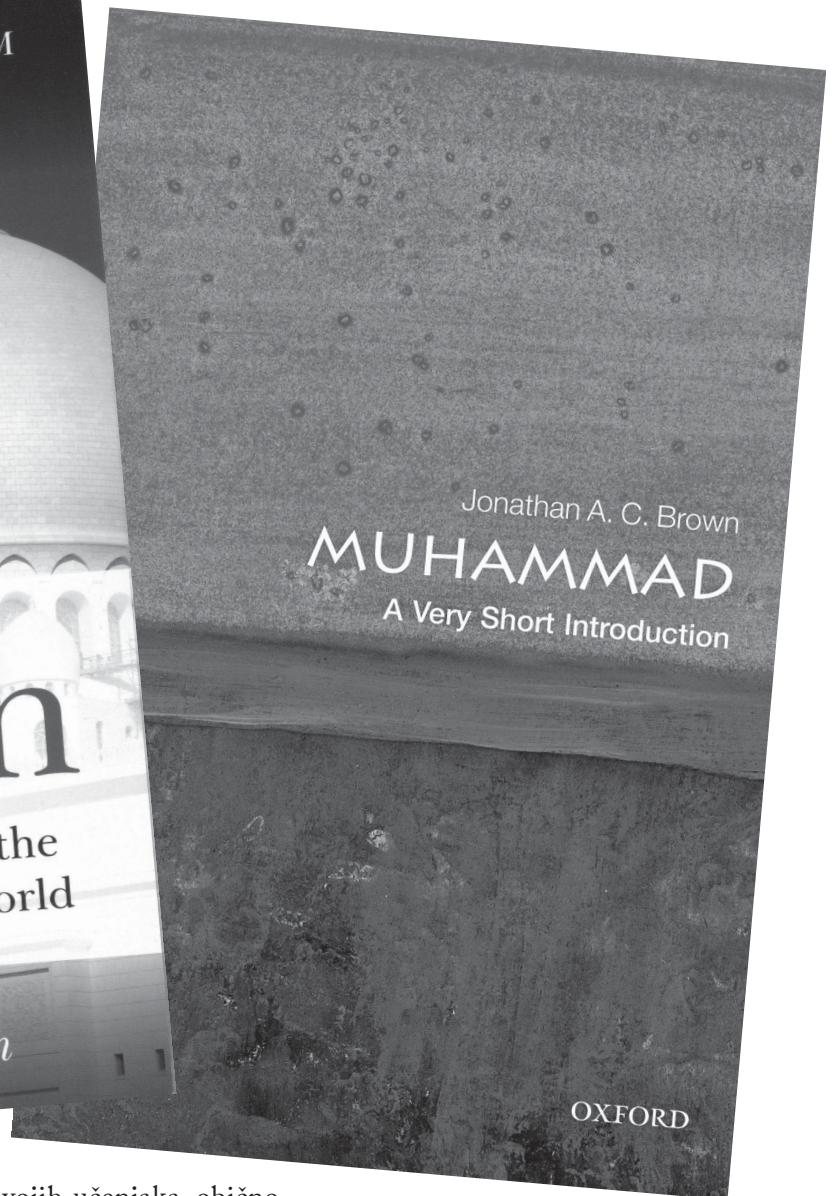
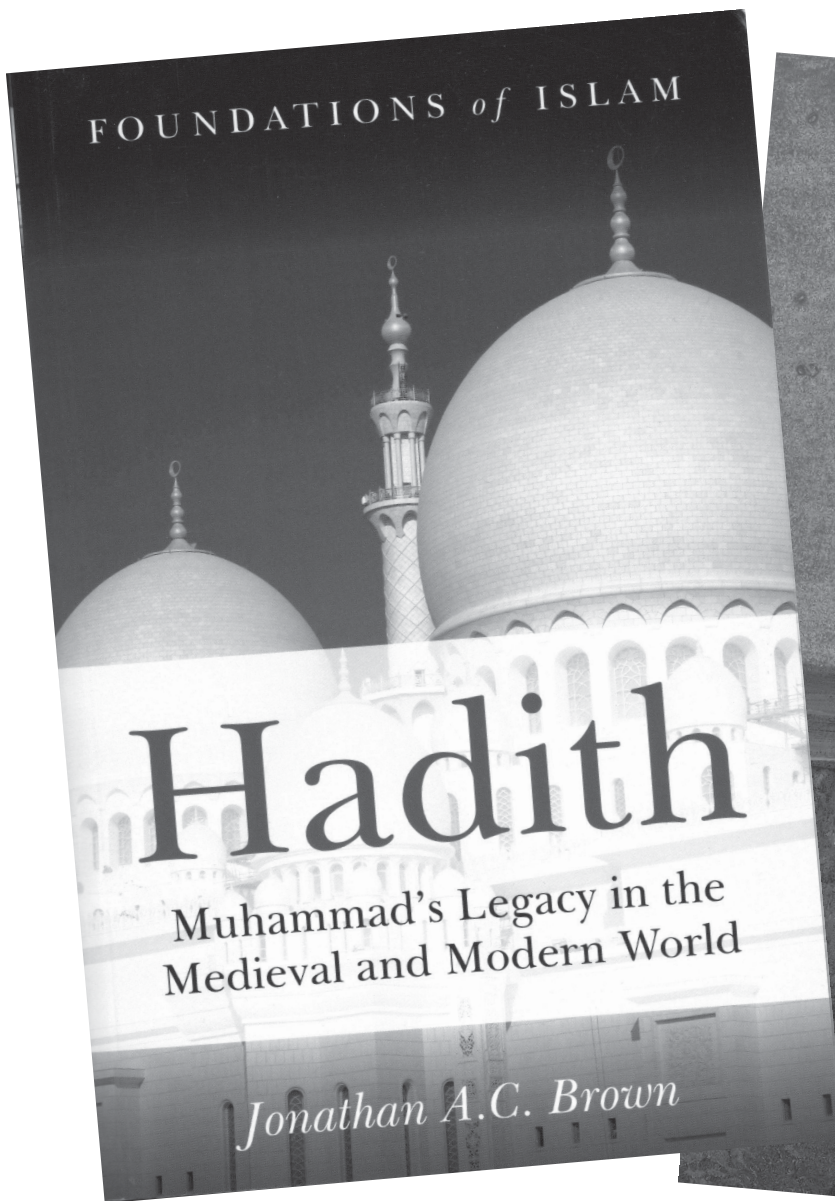
NOVI MUALLIM: Koje su kvalifikacije neophodne da jedna osoba postane islamski učenjak sposoban da samostalno tumači Šerijat, odnosno da postane mudžtehid?

BROWN: Kao prvo, postoji više vrsta mudžtehida. O tome su raspravljali još i Ibn Rušd, Al-Nawawi, Ibn al-Salah je o tome pisao u 13. stoljeću. Općenito možemo reći da postoji pet različitih vrsta mudžtehida. Bez detaljnije analize tih pet, možemo se dotaknuti jedne još jednostavnije podjele. Prva je *mudždehid mustaqil*, što znači potpuno neovisan mudžtehid, u smislu da ta osoba izvodi zakon ili tumači vjeru direktno iz primarnih izvora islama. Islamski učenjaci se ne slažu po pitanju utemeljenosti ovakvog idžtihada nakon 10. i 11. stoljeća naše ere, ne iz razloga što je taj period bio od nekog presudnog značaja, već iz razloga što postoji vrlo ograničen broj načina da se izvode pravila iz Kur'ana i sunneta. Primjera radi, samo je nekoliko prihvatljivih načina kako se može obaviti namaz i kada su sve metode iscrpljene – teško da se može uvesti neki novi metod tumačenja. Druga vrsta je *mudžtehid mutlaq*, što znači potpuni mudžtehid i često se mišlja s prvom vrstom. Mudžtehid

tumačenja, već da se njeno tumačenje samo u manjoj mjeri razlikuje od već postojećih tumačenja islama u okviru jednog mezheba. Zatim imamo mudžtehide u okviru jedne pravne škole, koji mogu pronaći odgovore na novonastala pitanja ili izabrati jedan od postojećih odgovora koji su dali učenjaci iz istog mezheba. Potom imamo i učenjake koji su mudžtehid u smislu da izdaju fetve strogo se pridržavajući samo datih mišljenja u okviru svoje pravne škole. Tako da imamo mudžtehide različitih nivoa. Kada ljudi pitaju koji su uvjeti da neko postane mudžtehidom, ustvari misle kako se postaje neko ko neovisno može donositi vlastite odgovore direktno iz primarnih izvora islama. U tom smislu govorimo o *mudžtehid mustakil* ili *mudžtehid mutlak*, o neovisnim mudžtehidima. Dakle, kvalifikacije se razlikuju jer mnogi muslimanski učenjaci danas vjeruju da je nemoguće postati mudžtehidom tog nivoa. Postoje i mnogi kao što su Es-Sujuti, Ibn Hanbel ili Al-Lakhnawi u Indiji koji u skladu s hadisom u kojem Poslanik a.s. govori o tome da će svakih stotinu godina biti poslan neko ko će da obnovi vjeru, kažu da će do kraja svijeta postojati mudžtehidi čak i tog nivoa. Pitanje je, onda, koji uvjeti su

NOVI MUALLIM: Ali danas, ako uzmemo kao primjer islamske učenjake u Bosni i Hercegovini, primjećujemo da se oni ne upuštaju tako lahko u samostalno rasuđivanje islamskih pitanja. Svaki put kada izdaju fetvu, pozivaju na prethodne bosanske učenjake ili na vanjske islamske autoritete, da dodaju težinu svom stavu. Da li muslimanski učenjaci, općenito govoreći, imaju hrabrost da se upuste u idžtihad?

BROWN: Mislim da je to tačno, ali i da je to dobro. To nije nešto u šta bi se ljudi mogli ili trebali olahko upuštati. Kada dajete svoje mišljenje o nečemu što bi trebalo biti Bogu drago djelo ili kada iznosite mišljenje o tome kako bi musliman trebao ispravno postupati u određenoj situaciji, onda biste i trebali imati određenu dozu straha jer je to ozbiljna tematika. Kada ljudi tragaju za presedanima iz klasičnih djela ili među mišljenjima savremenih učenjaka, oni to čine da potvrde svoje stavove i da dokažu da nisu jedini koji tako misle o datom pitanju. Mislim da je to zdrav način razmišljanja jer raditi suprotno tome značilo bi biti brzoplet ili iskazivati želju

za neopravdanim isticanjem – a to nije pokazatelj zdrave duhovnosti. Mislim da bi takvo ponašanje pokazivalo određenu dozu arogancije i neprimjereno bi bilo tako olahko govoriti o pitanjima koja su od velikog značaja.

NOVI MUALLIM: Posljednjih nekoliko godina suočeni smo sa pletorom ekstremističkih grupa, širom islamskog svijeta, koji selektivno tumače Poslanikove s.a.w.s. hadise, koristeći ih da opravdaju svoje političke ciljeve. Zašto se to dešava?

BROWN: Zanimljivo je da su muslimanske države, odnosno muslimanski državnici, uvijek u vjeri tražili podršku za svoje političke i vojne ciljeve, naročito nakon Emevijske dinastije. To nisu činili uvijek direktno citirajući hadis ili Kur'an,

već preko svojih učenjaka, obično birokratiziranih učenjaka koji su radili za državu. Tako da je direktno citiranje hadisa i Kur'ana kao podrška za političke ciljeve relativno nova pojava iz jednog jednostavnog razloga – ne zato što se ti ljudi vraćaju izvorima vjere – već zato što oni nisu država i nemaju neku instituciju ili vijeće muftija koje bi legitimiziralo njihova mišljenja. Zbog toga oni jedino mogu to činiti direktno citirajući Kur'an i sunnet kao primarne izvore. A ove ekstremističke grupe koje spominjete, to su zapravo nedržavni akteri, jer ne uživaju podršku državnih institucija. Te grupe su često suprotstavljene državnoj ulemi, jer oni smatraju da su te vlade nelegitimne, te da su islamski učenjaci koji služe pri tim vladama za njih marionete. Stoga

oni radije traže potvrdu svojih stavova u primarnim izvorima, kako bi uvjerali druge u svoju legitimnost.

NOVI MUALLIM: Koji hadisi se najčešće (zlo)upotrebljavaju u takve svrhe?

BROWN: Koriste se mnogi hadisi, ali neki od primjera su hadisi o predznacima Sudnjeg dana, da će robinja roditi sebi gospodaricu, te da će se ropstvo vratiti pred Sudnji dan. Tako da njihovo vraćanje ropstva koincidira s predznacima koje je Poslanik s.a.w.s. spominjao. Ne mislim da oni nužno zloupotrebljavaju hadise ili specifične ajete iz Kur'ana, već bih rekao da su oni jednostavno haridžije po tome što svakog muslimana koji se ne slaže s njihovim mišljenjem, koji ne vidi islam onako

kako ga oni vide – proglase nemuslimanima i u skladu s tim smatraju da ga je dozvoljeno ubiti. To nije slučaj nerazumijevanja ili pogrešnog razumijevanja nekog hadisa ili kur'anskog ajeta. Mislim da je tu riječ o iskrivljenom razumijevanju Objave ili o nerazumijevanju različitosti mišljenja i nepriznavanju pluraliteta.

ne mislim da je potrebno razmišljati na takav način o odnosu Kur'ana i hadisa, nepotrebno je davati prioritet jednom nad drugim, jer moramo razumijevati njihovu međuzavisnost. Najjasnije je to artikulirano u okviru hanbelijske i šafijske škole. Kur'an i sunnet su podjednako važni jer se međusobno tumače i dopunjavaju.

prihvatimo činjenicu da je hadis neizmjerljivo značajan, dobivamo jednu sliku Kur'ana koja bi po mom mišljenju bila prilično iskrivljena.

NOVI MUALLIM: Kako biste vi definisali idealnu islamsku državu? Da li to treba biti država u kojoj se primjenjuje Šerijat ili jednostavno država u kojoj vlada pravda?

«Ako uzmemo da je država politički subjekt, koji radi na tome da organizuje život građana prema određenim vrijednostima, nudeći pri tome određene usluge, rekao bih da je islamska država ona koja promovise, osigurava i štiti prava građana na život, sigurnost, imovinu, čast i vjeru. Država koja bi se brinula o siromašnim i koja bi i osigurala da niko ne bude tako beznađežno siromašan da ne može ni preživjeti. To bi bila država koja može osigurati da se rad pravedno plaća, da tržište nije samo slobodno već i pravedno, gdje se vlada bira nekom vrstom javne saglasnosti pri čemu su vladari odgovorni društvu, a u slučaju da ne ispune razumna očekivanja građana, da budu smijenjeni ili da odstupe od vlasti. Tako bi, u smislu političkog života, odgovornost, transparentnost i miran transfer vlasti bili najvažniji.»

BROWN: Ako uzmemo da je država politički subjekt, koji radi na tome da organizuje život građana prema određenim vrijednostima, nudeći pri tome određene usluge, rekao bih da je islamska država ona koja promovise, osigurava i štiti prava građana na život, sigurnost, imovinu, čast i vjeru. Država koja bi se brinula o siromašnim i koja bi i osigurala da niko ne bude tako beznađežno siromašan da ne može ni preživjeti. To bi bila država koja može osigurati da se rad pravedno plaća, da tržište nije samo slobodno već i pravedno, gdje se vlada bira nekom vrstom javne saglasnosti pri čemu su vladari odgovorni društvu, a u slučaju da ne ispune razumna očekivanja građana, da budu smijenjeni ili da odstupe od vlasti. Tako bi, u smislu političkog života, odgovornost, transparentnost i miran transfer vlasti bili najvažniji.

NOVI MUALLIM: U posljednjim stoljećima postojale su tendencije pojedinih zapadnih orijentalista da umanjuju vrijednost i značaj hadisa. S druge strane, neki islamski učenjaci su davali prioritet hadisu u odnosu na Kur'an. Kakav je vaš stav o tome, u kakvom je odnosu hadis spram Kur'ana?

Bez obzira što je jedno riječ Božija a drugo ljudska, u interpretativnom smislu imaju jednak značaj. U stvari, sunnet je možda i prioritelniji jer nam tumači i dodaje na rečeno u Kur'anu. Ako uzmete da je Kur'an mjerodavniji od hadisa, naprimjer u slučaju krađe – onda biste trebali biti spremni svakom kradljivcu odsjeći ruku, jer kur'anski ajet o tome samo kaže da se kradljivcu, ženi ili muškarcu, odsiječe ruka. Uzimanjem u obzir hadisa o toj temi, koji dopunjavaju i ograničavaju tu pravnu odredbu, možete jasno vidjeti da se sankcija primjenjuje samo pod uvjetom da ukradeni predmet prelazi određenu vrijednost, da je ostavljen na sigurno mjesto, da je kradljivac mislio da je predmet njegovo vlasništvo i da je kradljivac priznao počinjeno krivično djelo. Navode se deseci uvjeta da bi se utvrdila krađa te vrste. U suprotnom se izriče zatvorska kazna ili kompenzacija vrijednosti. Tako da, ukoliko ne

NOVI MUALLIM: Da li bi to trebala biti demokratija?

BROWN: Vjerujem da je demokratija na neki način fetišizirana, ako pod tim mislimo samo na slobodne izbore. Ne kažem da izbori nisu važni, samo mislim da su određena društva spremnija za odgovornost direktne demokratije. Po meni je važno da to bude odgovorna vlast, odgovorna prema narodu. Ako postoji državni sistem koji posjeduje sredstva za provođenje toga, da to ne bude samo izborna demokratija kojom se bira svaka važna pozicija, mislim da bi to bilo prihvatljivo. Ali, ako kažemo da u demokratskim državama narod treba imati pravo da mijenja zakon po svojoj volji, mislim da tako nešto ne bi bilo prihvatljivo za muslimane. Jer ako se može donijeti zakon kojim bi

muslimanima bilo dozvoljeno da piju alkohol – to onda ne bi bilo prihvatljivo za njih. Drugim riječima, postoje određeni zakoni koji se ne mogu mijenjati ni demokratskom voljom. To u principu nije strano ni zemljama poput Njemačke koja ima klauzulu u ustavu kojom se osigurava da demokratski proces ne smije dovesti do uspostave diktature, ili klauzule koja sprečava ukidanje ustava. Mnoge druge nemuslimanske države imaju prava i obaveze koji ne mogu biti predmetom demokratskih odluka ili promjena. A i muslimanska država bi to također trebala imati.

NOVI MUALLIM: Treba li Šerijat biti jedini ili samo jedan od izvora za donošenje zakona?

BROWN: Šerijat nikada ne može biti jedini izvor prava jer Šerijat ostavlja prostora i za mjesne običaje, urf ili adet, ostavlja dosta prostora za diskreciono pravo vladara, u pitanjima poreza, kontroli državne granice, organizaciji vojske, strukturi vlade, neke osnovne odredbe koje uređuju svakodnevnicu kao što je naprimjer regulisanje saobraćaja i slično. Šerijat priznaje ove sporedne izvore u svojoj primjeni a to ovisi o lokalnim običajima i lokalnoj političkoj kulturi. U tom smislu, čak i kad bi neka zemlja jedino htjela primjenjivati Šerijat, morala bi priznati lokalne običaje ili lokalnu političku kulturu kao izvore prava. Ako zemlje žele biti pod utjecajem stranih političkih kultura, i to može biti korisno. Naprimjer, recimo da Sjedinjene Države imaju – što uopće nije slučaj – ali recimo da imaju funkcionalan sistem krivičnog prava, u smislu da se postiže smanjenje stope kriminala, putem nekih alternativnih mjera borbe protiv kriminala a ne kaznenim mjerama, već nekom vrstom rehabilitacije, onda u takvom slučaju postoji prostor unutar šerijatskog prava koji omogućava državi da uvede takve mjere. Da naprimjer odbace kaznene mjere i uvedu mjere kojima će se kroz učenje nekih zanata ili umijeća rehabilitirati počinioci krivičnih djela. Države bi imale pravo na tako

nešto čak u okviru Šerijata. Mnogo toga u krivičnom pravu ostavljeno je u domenu diskrecionog prava – ta'zir. Tako da, ako jedna muslimanska država vidi da druga nemuslimanska zemlja ima neki efektivan sistem, onda ga može usvojiti.

“Teško je imati samopouzdanje u vlastitoj vjeri kada se ta vjera svakodnevno i iznova izvrgava klevetama, poniženju i kada se prikazuje kao sistem koji zaostaje za naukom. Islam je stalna meta napada, tako se muslimani svakodnevno suočavaju s činjenicom da moraju odgovarati za svaku lošu stvar koju počini bilo koji musliman bilo gdje u svijetu. Dovoljno dugo se to dešava da je veoma teško imati samopouzdanje i pouzdanje u vlastitu vjeru. Mislim da je sve ovo i rađeno s tim ciljem – s ciljem da se muslimani otuđe od svoje vjere. Ne mislim da je to slučajno u zemljama Evrope ili Sjedinjenim Državama, već se to ciljano radi. To je dominantan način predstavljanja te vjere u medijima.”

NOVI MUALLIM: Da li to znači da ako nemuslimanska zemlja ima pravedan pravni sistem, onda ona postiže više ciljeve Šerijata (maqasid)?

BROWN: Ne, nisam to rekao. Kažem da postoji prostor u okviru Šerijata, neke kategorije u okviru Šerijata koje su ostavljene na diskreciju vlade, vladara ili sudija. Ako ti autoriteti vide korist od uvođenja nekih sistema, onda to mogu učiniti u određenim okvirima. To je kao kada zamijenite jednu vrstu memorije na kompjuteru nekom drugom. Takvo nešto kompjuter je dizajniran da prihvati. Ne možete uzeti i povaditi cijeli hard disk kompjutera i zamijeniti ga nekim drugim.

NOVI MUALLIM: To je bio slučaj u nekim sjevernoafričkim zemljama krajem 19.stoljeća koje su u potpunosti usvojile francuske, njemačke ili italijanske zakone. Ako muslimanske zemlje usvoje zapadne pravne sisteme, koji su pravedni, da li postižu iste ciljeve Šerijata?

BROWN: U slučaju krivičnog zakona, to je sasvim legitimno s aspekta šerijatskog prava. Osmanski krivični

zakon od 1858.godine umjesto vlastitog diskrecionog kaznenog rješenja je jednostavno uveo francusko. Tako da je to sasvim legitimno sa šerijatskog gledišta. Kao komercijalno pravo, naprimjer u hanefijskom pravu, kakvi se uvjeti mogu postaviti na prodaju

ili kupoprodajni ugovor? Uvjeti koji su prihvatljivi po običajnom pravu – prihvatljivi su. Zamijeniti jedno običajno pravo drugim – jer mislimo da je efektivnije – teoretski je sasvim prihvatljivo. Čak i hanefijskoj pravnoj školi. Tako ustvari postoji mnogo više prostora za usvajanje ili izmjene detalja u pravu nego što se obično misli. Neke se stvari ne mogu promijeniti. Naprimjer, u slučaju braka, ne može se promijeniti da brak bude sklopljen između dva muškarca ili dvije žene. Ne može se ni u nasljednom pravu posuditi neki običaj vezan za vasijet ili testament, po kome bi nasljedstvo bilo podijeljeno na neki drugi način, a ne na način koji određuje Kur'an. Neke stvari se mogu mijenjati, ali puno toga se ne može.

NOVI MUALLIM: Apostazija, ženska prava, homoseksualnost - to su neka od najčešćih pitanja kada se govori o islamu i ljudskim pravima. U kojoj bi mjeri, ako bi uopće, muslimanski učenjaci trebali težiti da usklade ljudska prava s islamom?

BROWN: Zapadna pravna tradicija je zapadna pravna tradicija. To je

tvorevina zapadnih zemalja i njihove historije i kulture i prožeta je njihovim vrijednostima. Ni po kakvom standardu to nije neka univerzalna pravna tradicija, a niti su to ljudska prava. Da li je zaista ljudsko pravo da neko može da živi prema vlastitom seksualnom opredjeljenju ili životnom stilu? Neki ljudi misle da je tako, ali mnogi ne misle. Ako postoji razilaženje, kako onda to može da bude ljudsko pravo? Mislim da bi muslimani trebali obratiti pozornost na tok i razvoj drugih pravnih sistema, kao i na zapadni diskurs o temi ljudskih prava, ženskih prava ili vjerskih sloboda. Ponekad nas takvi diskursi mogu podsjetiti na neke stavke iz vlastite vjerske tradicije koje smo možda zaboravili ili previdjeli. Naprimjer, rasprava o pravima žena može biti korisna muslimanima. Ustvari, često način na koji se žene tretiraju u nekim muslimanskim zajednicama

nema nikakvu pravnu utemeljenost u Kur'anu ili sunnetu Božijeg Poslanika s.a.w.s., već je odraz mišljenja nekih kasnijih pravnika ili kultura. Štaviše, ako sagledate izvorno mjesto žene u muslimanskoj zajednici u vrijeme Poslanika s.a.w.s., naći ćete da su žene zauzimale istaknuta mjesta u javnom životu, toliko istaknuta da bi teško bila prihvatljiva za današnje muslimane. U tom smislu zapadni diskurs bi trebalo da nas podsjeti na neke činjenice koje bismo trebali znati u vlastitoj tradiciji, ali u svakom slučaju ljudi ne bi trebali imitirati tuđe tradicije, osim ako će to biti od koristi za njih.

NOVI MUALLIM: Moje posljednje pitanje bi bilo: da li se muslimani suočavaju s gubitkom samopouzdanja?

BROWN: Da, definitivno. To se dešava već duže od 150 godina. Teško

je imati samopouzdanje u vlastitoj vjeri kada se ta vjera svakodnevno i iznova izvrgava klevetama, poniženju i kada se prikazuje kao sistem koji zaostaje za naukom. Islam je stalna meta napada, tako se muslimani svakodnevno suočavaju s činjenicom da moraju odgovarati za svaku lošu stvar koju počinu bilo koji musliman bilo gdje u svijetu. Dovoljno dugo se to dešava da je veoma teško imati samopouzdanje i pouzdanje u vlastitu vjeru. Mislim da je sve ovo i rađeno s tim ciljem – s ciljem da se muslimani otuđe od svoje vjere. Ne mislim da je to slučajno u zemljama Evrope ili Sjedinjenim Državama, već se to ciljano radi. To je dominantan način predstavljanja te vjere u medijima. Smišljeno se muslimani okreću od svoje vjere sve dok ne postanu utučeni, pasivni i apolitični zapadni građani.

الموجز

حوار صحفي

جوناثان براون عن الإسلام والحديث النبوي والتحديات العصرية

أجرى الحوار: هارون كارتشيتش

في هذا الحوار، يجيب جوناثان براون، مدير مركز الوليد بن طلال للفهم الإسلامي المسيحي وأستاذ العلوم الإسلامية بجامعة جورجيتاون في واشنطن، عن الأسئلة المتعلقة بظهور الكثير من المرجعيات في تفسير مصادر الفقه الإسلامي الأساسية؛ والسلطات في الإسلام؛ والاجتهاد؛ والحديث النبوي؛ والشريعة، والتحديات العصرية التي يواجهها المسلمون اليوم. الكلمات الرئيسية: الإسلام، الحديث النبوي، السلطات الإسلامية، الشريعة، الاجتهاد، حقوق الإنسان.

Summary

JONATHAN BROWN ON ISLAM, HADITH AND CONTEMPORARY CHALLENGES

Interview

By Harun Karčić

In this interview Jonathan Brown, director of Alwaleed bin Talal centre for Muslim-Christian understanding and the professor for Islamic studies at Georgetown University in Washington, discusses the phenomenon of the multitude of authorities on primary sources of Islam, ijtihad, hadith, sharia and challenges that Muslims are facing today.

Key words: Islam, hadith, Islamic authority, sharia, ijtihad, human rights